

अनेकान्त एज्युकेशन सोसायटीचे,

तुळजाराम चतुरचंद महाविद्यालय,
कला, विज्ञान व वाणिज्य, बारामती.

(स्वायत्त)

QUESTION BANK (2020-21)

मराठी

एम.ए. भाग — २ (सत्र—३)

अभ्यासपत्रिका क्रमांक — ६

साहित्य समीक्षा व संशोधन (५२०३)

विषय शिक्षक : डॉ. सीमा नाईक—गोसावी

(With effect from June – 2020)

अ) Objective Questions :

१. ललित कृतीच्या रचनेला कशाने संबोधले जाते?
अ) आकृतिबंध ब) रूपबंध क) रचनाबंध ड) भावबंध
२. सर्व कलांमागील समान सूत्र आहे.
अ) सौंदर्य ब) आत्माविष्कार क) सर्जन ड) सृजन
३. दलित साहित्याचा समावेश बऱ्याच अंशी परंपरेत होतो.
अ) स्वच्छंदवादी ब) वास्तववादी क) अतिवास्तववादी ड) समाजवादी
४. अस्तित्ववादाला वाङ्मयात यांनी प्रतिष्ठा मिळवून दिली?
अ) सार्त्र ब) युंग क) फ्रॉईड ड) कामू
५. चरित्रात्मक समीक्षा पध्दतीचा प्रवर्तक होय.
अ) सेंट बव्ह ब) युंग क) कार्ल मार्क्स ड) सार्त्र
६. समीक्षक हा वाचक आणि लेखक यांच्यामधील असतो.
अ) दुवा ब) दलाल क) मध्यस्थ ड) संवादक
७. जीवनासाठी कला या विचाराचा पाठपुरावा यांनी केला?
अ) रा.श्री. जोग ब) ना.सी. फडके क) वि.स. खांडेकर
ड) वि.वा. शिरवाडकर
८. 'प्रतिभा ही वेडाची बहीण आहे.' असे कोणी म्हटले आहे?
अ) लोंब्रोसो ब) वर्डस्वर्थ क) अभिनव गुप्त ड) हेमचंद्र
९. 'खडक आणि पाणी' या ग्रंथाचे लेखक कोण?
अ) गंगाधर गाडगीळ ब) अरविंद गोखले क) रा.श्री. जोग ड) रा.शं. वाळिंबे
१०. प्राचीन काळी साहित्याला काय म्हटले गेले?
अ) काव्य ब) वाङ्मय क) सारस्वत ड) साहित्य

११. सौंदर्यशास्त्रीय ग्रंथ व सौंदर्यमीमांसक यांच्या जोड्या लावा.

अ) सौंदर्यमीमांसा	i) प्रभाकर पाध्ये
ब) सौंदर्य आणि साहित्य	ii) शरदचंद्र मुक्तिबोध
क) सौंदर्यानुभव	iii) रा.भा. पाटणकर
ड) सृष्टी, सौंदर्य आणि साहित्यमूल्य	iv) बा.सी. मर्ढेकर

१२. चॉम्स्कीने सांगितलेला भाषेचा सर्वात महत्वाचा गुणधर्म कोणता?

अ) आनुवंशिकता	ब) सामाजिकता
क) यादृच्छिकता	ड) निर्मितीशीलता

१३. तौलनिक साहित्याभ्यासाचे कार्य कोणते?

- अ) भिन्न भाषांतील साहित्याचा अभ्यास.
ब) एका साहित्याचा दुसऱ्या साहित्यावरील प्रभाव अभ्यासणे.
क) एका साहित्याकडून दुसऱ्या साहित्याने केलेल्या स्वीकाराचा अभ्यास करणे.
ड) दोन साहित्यांची तुलना करून त्यांतील सरस—नीरस ठरविणे.

१४. स्त्रीत्वाची संकल्पना (नाजुक, गोड, लाजरी, विनयशील, कर्तव्यदक्ष गृहिणी इ.) हा समाज व संस्कृती यांनी घडविलेला एक साचा आहे; या साच्याचे खरे स्वरूप लपवून त्याला स्त्रीचा स्वभाव मानण्याची चाल पुरुष खेळत असतो.

- अ) संपूर्ण विधान चूक ब) संपूर्ण विधान बरोबर

१५. 'गझल' हा मूळचा कोणत्या भाषेतील काव्य प्रकार आहे?

- अ) उर्दू ब) हिन्दी क) अरबी ड) फार्शी

१६. पुनःप्रत्ययाची उपपत्ती कोणी मांडली?

- अ) कृ.पा. कुलकर्णी ब) वा.म. जोशी क) श्री.व्यं. केतकर ड) ना.सी. फडके

१७. सौंदर्यावर निष्ठा आहे. या अर्थाने मी सौंदर्यवादी आहे. जीवनसापेक्ष समीक्षा ही सामाजिक, राजकीय, आर्थिक व्यवहाराशी संबंध ठेवते व एवढ्या अर्थाने मी मार्क्सवादी आहे' असे कोणत्या समीक्षकाने म्हटले आहे?

- अ) दि.के. बेडेकर ब) श्री.कृ. कोल्हटकर क) वा.म. जोशी ड) वा.ल. कुलकर्णी

१८. 'भाषाशुद्धी विवेक' या ग्रंथाचे लेखक कोण?

अ) माधवराव पटवर्धन

ब) श्री.के. क्षीरसागर

क) वि.दा. सावरकर

ड) कृ.पां. कुलकर्णी

१९. कांटच्या कलाविषयक सिध्दांताचे विवेचन मराठीत कोणी केले?

अ) रा.भा. पाटणकर

ब) प्रभाकर पाध्ये

क) मे.पु. रेगे

ड) गंगाधर पाटील

२०. स्त्रीवादी साहित्य समीक्षा कोणत्या निकषाचा उपयोग करत नाही?

अ) स्त्रियांच्या शोषणाची मीमांसा

ब) वाङ्मयीन महात्मता

क) स्त्रीपुरुष नातेसंबंधातील समानता

ड) स्त्रियांच्या जीवनपध्दतीचे चित्रण

२१. भाषांतरीत साहित्यकृती कोणत्या प्रकारचे कार्य करित नाही?

अ) लक्ष्य भाषेचे संवर्धन व समृद्धी साधने

ब) भाषिक श्रेष्ठ कनिष्ठत्व सिध्द करणे

क) अन्य संस्कृतीचा परिचय करून देते

ड) अन्य भाषेतील साहित्यकृतीचा परिचय करून देणे

२२. 'गोतावळा' कांदबरीत खालीलपैकी कोणते वैशिष्ट्य प्राधान्याने जाणवते?

अ) यंत्र संस्कृतीचा उदय व शेती संस्कृतीचा ऱ्हास

ब) शेती पध्दतीच्या जीवनाचे वर्णन

क) नारबाचे आत्मनिवेदन

ड) दारिद्र्याचे दर्शन

२३. 'द सेकंड सेक्स' हा ग्रंथ लिहून स्त्रीवादाचा प्रारंभ कोणी केला?

अ) मादाम बुवा

ब) व्हर्जिनिया वुल्फ

क) सुसन लॅंगर

ड) एमिली डिकन्सन

२४. समीक्षा पध्दती व सिध्दान्ताचे प्रणेते यांच्या जोड्या लावा.

अ) मार्क्सवादी

i) एलन शॉवॉल्टर

ब) मानसशास्त्रीय

ii) फ्रॉईड

क) स्त्रीवादी

iii) मार्क्स

ड) विरेचनवादी

iv) देरिदा

२५. १८७८ साली पुणे येथे झालेल्या पहिल्या ग्रंथकार संमेलनाचे अध्यक्ष कोण होते?
- अ) कृष्णशास्त्री राजवाडे ब) गोविंद वासुदेव कानिटकर
क) महादेव गोविंद रानडे ड) चिंतामण विनायक वैद्य
२६. औचित्य सिध्दांताचा प्रवर्तक कोण?
- अ) मम्मट ब) वामन क) क्षेमेंद्र ड) हेमचंद्र
२७. 'कवितेची रसतीर्थे' या समीक्षा ग्रंथाचे लेखक कोण?
- अ) सुधीर रसाळ ब) वा.ल. कुलकर्णी क) निशिकान्त मिरजकर
ड) निशिकान्त क्षोत्री
२८. बा.सी. मर्ढेकरांच्या 'Arts and Man' या ग्रंथाचे 'कला आणि मानव' या नावाने कोणी भाषांतर केले?
- अ) रा.भा. पाटणकर ब) वसंत जोशी क) रा.भि. जोशी ड) गो.वि. करंदीकर
२९. रसग्रहणात्मक समीक्षेचा वस्तुपाठ कोणत्या समीक्षकाच्या समीक्षेत आढळतो?
- अ) प्रभाकर पाध्ये ब) माधव आचवल क) दि.के. बेडेकर ड) गंगाधर गाडगीळ
३०. 'भारतीय साहित्यशास्त्र' या ग्रंथाचे लेखक कोण?
- अ) मा.गो. देशमुख ब) अशोक केळकर क) ग.त्र्यं. देशपांडे ड) भालचंद्र खांडेकर
३१. 'टीकाविवेक' ग्रंथाचा कर्ता कोण?
- अ) श्री.के. क्षीरसागर ब) प्रा.वा.ल. कुलकर्णी क) दि.के. बेडेकर ड) ग.त्र्यं. देशपांडे
३२. आस्वादक टीका पध्दतीला या नावाने संबोधले जाते?
- अ) Appreciation Criticism ब) काव्यात्मक टीकापध्दती
क) Recreative Criticism ड) वरीलपैकी सर्व
३३. जाणीवपूर्वक समीक्षा करणारे आधुनिक मराठीतील पहिले समीक्षक कोण?
- अ) विष्णुशास्त्री चिपळूणकर ब) कृष्णशास्त्री चिपळूणकर
क) रा.शं. वाळिंबे ड) का.बा. मराठे
३४. 'सौंदर्य वस्तुगत असते आणि त्याची अनुभूती व्यक्तिगत असते' असे कोणी म्हटले आहे?
- अ) रा.श्री. जोग ब) रा.ग. जाधव क) शरच्चंद्र मुक्तिबोध ड) बा.सी. मर्ढेकर

३५. 'रसचर्चा ही साहित्य विवेचनातील अडगळ आहे.' असे कोणी म्हटले आहे?
 अ) गंगाधर गाडगीळ ब) वा.ल. कुलकर्णी क) दि.के. बेडेकर ड) गो.म. कुलकर्णी
३६. वस्तुतील मर्म किंवा सौंदर्य ग्रहण करण्याच्या क्षमतेला म्हणतात.
 अ) अभिरुची ब) सौंदर्य क) सौंदर्यग्रहण ड) समीक्षा
३७. 'काव्याचे मोठेपण त्यातील जीवनभाष्यात आहे' असे कोणी म्हटले आहे?
 अ) मॅथ्यू अर्नोल्ड ब) ब्रुनेतियर क) जॉन्सन ड) वर्डस्वर्थ
३८. हाच साहित्याचा केंद्रबिंदू आहे.
 अ) माणूस ब) जीवन क) आत्मा/जीवनमूल्ये ड) कलामूल्ये
३९. कलानिर्मितीच्या संदर्भात अचेतनमनाला विशेष महत्व देणारी समीक्षा पध्दती कोणती?
 अ) मानसशास्त्रीय ब) आदिबंधात्मक क) समाजशास्त्रीय
 ड) आस्वादक समीक्षा पध्दती
४०. या समीक्षा पध्दतीचा भर साहित्यकृतीचा निर्माता व त्याची साहित्यकृती यामधील संबंध शोधण्यावर असतो.
 अ) चरित्रात्मक ब) ऐतिहासिक क) मानसशास्त्रीय ड) कलात्मक

ब) Answer in one sentences :

१. साहित्य ही एक आहे..... नव्हे.
२. 'पासंग' हा समीक्षा ग्रंथ कोणाचा?
३. साहित्यात देशीयतेचा पुरस्कार कोणी केला आहे?
४. दुर्बोधता व जंतुवादाचा आरोप कोणत्या कवीच्या काव्यावर केला जातो?
५. 'कलाकृतीच्या योग्यतेविषयी निर्णय घेणे म्हणजे टीका होय.' हे मत कोणाचे?
६. 'सौंदर्यमीमांसा' या ग्रंथाचा कर्ता कोण?
७. 'वाङ्मयीन वाद' या ग्रंथाचे लेखक कोण?
८. 'सौंदर्यशोध आणि आनंदबोध' या पुस्तकाचे लेखक कोण?
९. 'परंपरा आणि नवता' या ग्रंथाचे लेखक कोण?

१०. 'जास्वन्द' हा ग्रंथ कोणाचा?
११. भरताचे रससूत्र सांगा.
१२. क्षेमेंद्राच्या ग्रंथाचे नाव सांगा.
१३. 'संभावनाविरह' ही संकल्पना कशाशी निगडित आहे?
१४. ना.सी. फडके यांनी तर वि.स. खांडेकर यांनी पुरस्कार केला आहे.
१५. 'कला म्हणजे आत्माविष्कार' हे कोणाचे मत आहे?
१६. समीक्षा म्हणजे निर्णय ही व्याख्या कोणाची?
१७. 'वाङ्मयीन टीका हा कधीही न संपणारा शोध आहे.' ही व्याख्या कोणाची?
१८. समीक्षेच्या पायऱ्या किती व कोणत्या?
१९. चूक की बरोबर ते लिहा.
- १) समीक्षक हा सुजाण रसिक असतो.
 - २) पूर्वग्रह दूषितता हा आदर्श समीक्षकाचा गुण होय.
 - ३) कलाकृतीच्या योग्यतेविषयी निर्णय देणे म्हणजे टीका होय.
 - ४) रसग्रहणामध्ये उत्तम कलाकृतीचा आस्वाद असतो.
 - ५) समीक्षक हा मर्मज्ञ रसिक असतो.
 - ६) साहित्याचे प्रयोजन हे फक्त वाचकांशी निगडित असते.
 - ७) वि.स. खांडेकर हे जीवनवादी लेखक आहेत.
 - ८) 'समीक्षा म्हणजे निर्णय' ही व्याख्या मॅथ्यू अर्नोल्डची आहे.
 - ९) जीवनमूल्ये साहित्यातून दर्शित होत नाहीत.
 - १०) चांगल्या समीक्षकाने पांडित्याचे दर्शन घडवावे.
 - ११) अभिरुची म्हणजे चव होय.
 - १२) विचार सौंदर्य ग्रंथाचे लेखक वा.म. जोशी आहेत.
२०. मराठीत देशीवादाचा पुरस्कार कोणी केला?
२१. 'जीवनासाठी कला' असे मत कोणी मांडले?
२२. 'सौंदर्यवादाला' पर्यायी शब्द 'स्वच्छंदवाद' असे कोणी सुचविले?

क) Short Notes :

१. समीक्षेचे प्रयोजन
२. समीक्षाविषयाचे अवधान व तारतम्य

३. स्त्रीवादी समीक्षा
४. जीवनासाठी कला
५. समीक्षेची संकल्पना
६. द्विध्रुवात्मकता सिध्दांत
७. समीक्षकाचे गुण
८. आकलनाचे महत्त्व
९. समीक्षकाची पथ्ये
१०. ऐतिहासिक समीक्षा पध्दतीची वैशिष्ट्ये
११. साहित्याची समीक्षा
१२. समीक्षा आणि जीवनमूल्ये
१३. ग्रामीण कविता व समीक्षा
१४. आदर्श समीक्षक
१५. व्यक्तिनिष्ठता आणि वस्तुनिष्ठता
१६. कलामूल्ये आणि जीवनमूल्ये
१७. टीकेचे विधिनिषेध
१८. तुलनाक्षमता समीक्षकाचे पथ्य
१९. समीक्षकाला भाषिक तयारीची गरज
२०. समीक्षेवरील आक्षेप
२१. साहित्य विचार आणि साहित्य समीक्षा यांचा परस्पर संबंध
२२. समीक्षेच्या व्याख्या
२३. समीक्षेची उद्दिष्ट्ये
२४. समीक्षेच्या पायऱ्या/ समीक्षेची अंगे
२५. चरित्रात्मक समीक्षा पध्दतीच्या मर्यादा
२६. समाजशास्त्रीय समीक्षा पध्दती
२७. रुपवादी समीक्षा पध्दतीची तात्विक बैठक

२८. मांडणी व शैली यांचे तारतम्य
२९. समीक्षेच्या संज्ञा/ व्याख्या
३०. व्युत्पन्नता – समीक्षकाचा गुण

ड) Short Answer Questions :

१. समीक्षा म्हणजे काय ते सांगून समीक्षेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
२. समीक्षेची व्याख्या लिहा व व्याप्ती स्पष्ट करा.
३. समीक्षेच्या पायऱ्या सविस्तर स्पष्ट करा.
४. समीक्षकाचे कार्य व भूमिका विशद करा.
५. आस्वादक समीक्षा पध्दतीच्या मर्यादा विशद करा.
६. मानसशास्त्रीय समीक्षा पध्दतीचे मुख्य सूत्र सांगून मानसशास्त्रीय समीक्षा पध्दतीचे महत्त्व सांगा.
७. इ.स. १८७४ ते इ.स. १९२० या कालखंडातील मराठी समीक्षेची वाटचाल स्पष्ट करा.
८. इ.स. १९६० ते इ.स. १९७५ या कालखंडातील आंबेडकरवादी कवितेवरील समीक्षेची वैशिष्ट्ये लिहा.
९. समीक्षेची संकल्पना स्पष्ट करा.
१०. समीक्षेतील आकलन, आस्वाद आणि मूल्यमापन यांचे स्थान व कार्य स्पष्ट करा.
११. आदर्श समीक्षकाचे गुणविशेष स्पष्ट करा.
१२. समीक्षकाने कोणती पथ्ये पाळावीत? थोडक्यात लिहा.
१३. नेमकेपणा व तार्किकता या संबंधीचा विवेक
१४. आदिबंधात्मक समीक्षेविषयी माहिती द्या.
१५. इ.स. १९४६ ते इ.स. १९७५ समीक्षेचा तिसऱ्या कालखंडातील समीक्षकांचा परिचय करून द्या.
१६. आस्वादक समीक्षा पध्दतीची वैशिष्ट्ये लिहा.
१७. चरित्रात्मक समीक्षा पध्दतीच्या मर्यादा विशद करा.

१८. रुपवादी समीक्षा पध्दतीचे निकषांचे स्पष्टीकरण द्या.
१९. स्त्रीवादी समीक्षा पध्दतीचे मूल्यमापनाचे नियम लिहा.
२०. इ.स. १९२१ ते इ.स. १९४५ या कालखंडातील समीक्षकांच्या कार्याचा परिचय करून द्या.
२१. “इ.स. १८७४ ते इ.स. १९२० या कालखंडातील समीक्षा भावी विकासाची दिशा दर्शविणारी आहे.” या विधानाची साधार चर्चा करा.

इ) Long Answer Questions :

१. समीक्षेची संकल्पना स्वरूप व कार्ये स्पष्ट करा.
२. समीक्षेच्या विविध व्याख्या सांगून समीक्षेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
३. समीक्षेचे स्वरूप स्पष्ट करताना साहित्यकृती समाज आणि साहित्यिकांचा विचार अपरिहार्यपणे करावा लागतो — चर्चा करा.
४. समीक्षेची प्रयोजने आणि कार्ये कोणती ते स्पष्ट करा.
५. “साहित्यविचार हा व्यक्तिनिष्ठ स्वरूपात अविष्कृत झालेला दिसून येतो पण समीक्षा विचाराला वस्तुनिष्ठ विचारातून अविष्कृत व्हावे लागते.” या विधानाचे परीक्षण करा.
६. समीक्षेची संकल्पना स्पष्ट करून समीक्षेची उद्दिष्टे कोणती असावीत ते सांगा.
७. साहित्यनिर्मिती आणि साहित्य समीक्षा या परस्परावलंबी परस्परपूरक प्रक्रिया आहेत. स्पष्ट करा.
८. लेखक, वाचक व साहित्यकृती यांच्या संदर्भात समीक्षेच्या कार्याचे विवरण करा.
९. साहित्य समीक्षक हा लेखक व वाचक यांच्यातील एक दुवा आहे. हे विधान स्पष्ट करा.
१०. साहित्य समीक्षेची कोणकोणती प्रयोजने असू शकतात. याचे विवेचन करा.
११. वाडमयीन कृतीचे मर्म उलगडून दाखविणे व तिचे मूल्यमापन करणे ही साहित्यसमीक्षेची प्रधान प्रयोजने होत — चिकित्सा करा.

१२. समीक्षेतील आकलन, आस्वाद आणि मूल्यमापन या घटकांचा क्रम, स्थान व कार्ये स्पष्ट करा.
१३. आदर्श समीक्षकाचे गुणविशेष स्पष्ट करा.
१४. विविध प्रकारच्या समीक्षा पध्दती का जन्माला येतात? आदर्श अशी समीक्षा पध्दती तयार करता येऊ शकेल काय?
१५. समीक्षा पध्दती का जन्माला येतात? त्यांच्यात परस्पर समन्वय कसा साधावा ते स्पष्ट करा.
१६. आस्वादक समीक्षा पध्दतीचे स्वरूप व गुण वैशिष्ट्ये सांगा.
१७. समाजशास्त्रीय समीक्षा पध्दती ही मार्क्सवादी समीक्षा पध्दतीपेक्षा कशी वेगळी आहे ते स्पष्ट करा.
१८. मार्क्सवादी समीक्षा पध्दतीने मराठी साहित्याला काय योगदान दिले आहे?
१९. चरित्रात्मक समीक्षा पध्दतीची गुणवैशिष्ट्ये व मर्यादा स्पष्ट करा.
२०. मानसशास्त्रीय समीक्षा पध्दतीचे गुण—दोष स्वरूप आणि मर्यादा स्पष्ट करा.
२१. आदिबंधात्मक समीक्षा पध्दतीचे स्वरूप वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. व मर्यादा सांगा.
२२. इ.स. १८७४ ते इ.स. १९२० या कालखंडातील मराठी समीक्षेचा परामर्श घ्या.
२३. मराठी समीक्षेची वाटचाल म्हणजे कलावाद व जीवनवाद यांचा संघर्ष होय. या विधानाची साधक—बाधक चर्चा करा.
२४. इ.स. १९२१ ते इ.स. १९४५ या कालखंडातील मराठी साहित्यातील समीक्षेची वाटचाल स्पष्ट करा.
२५. 'इ.स. १९४५ नंतरची मराठी समीक्षा म्हणजे बहुविध मतप्रणालींचे संमेलन होय.' चर्चा करा.
२६. इ.स. १९४६ ते इ.स. १९७५ या कालखंडातील माणसाचे जीवन हाच साहित्याचा केंद्रबिंदू अशी समीक्षादृष्टी झाली आहे काय? उहापोह करा.
२७. स्त्रीवादी साहित्य समीक्षा ही संकल्पना स्पष्ट करून तिचे स्वरूप विशद करा.